

Sosyalizmden kapitalizme geçiŖte konu büyürken...

Engin Erkiner tarafından yazıldı
Salı, 24 Mart 2020 02:03 -

Sosyalizmden kapitalizme geçiŖ ve bu bağlamda sosyalizm sonrası kapitalizmin önde gelen kadrolarının komünist partisinden çıkmasını Bulgaristan rneęinde anlatmayı planlıyordum. Ardından buna Romanya da eklendi. Bulgaristan kadar olmasa bile konuyla ilgili kaynaklar buldum. Romanya benzeri hiçbir sosyalist ülkede olmayan bir örnek çünkü sadece bu ülkede Rusçada nomenklatura denilen üst kesim içinde Ŗiddetli eliŖkiler ve ardından da savaŖ var. avuŖesku ve eŖinin idamı da bu savaŖın sonucudur. Bunun dıŖında deęiŖik bir Ŗey yok; sonraki kapitalist rejimin üst kadroları KP'den gelmez.

Konuyu bu Ŗekilde sınırlandırırsak araŖtırılacak pek bir Ŗey kalmadı denilebilir. Sosyalizmden kapitalizme geçiŖ ve KP kadrolarının isimleriyle kendilerini nasıl dnŖtrdkleri, Bourdieu'nun terminolojisiyle politik kapitallerini ekonomik kapitale nasıl çevirdikleri hakkında yeterince bilgi bulunuyor.

Konuyu araŖtırırken reel sosyalizmin sosyal tarihi hakkındaki bilgimizin ne kadar az olduğunu öğrendim. Biz politik tarihi biliyoruz; merkez komitelerinde alınan kararlar ve bunların uygulanması, 5 yıllık planlar gibi... Bunlar halkı ne oranda deęiŖtirdi, halk bu kararları günlük hayatta nasıl etkileyerek orijinal durumundan farklılaŖtırdı; bunu bilmiyorduk. Kapitalist ülkelerde de hkmetler düzeyinde alınan kararlar aynen hayata geçmez, günlük pratikte belirli oranda sulanırlar. Bazı ülkelerde –sosyalizmde olduğu gibi- bu sulanma fazladır.

Bunun son örneğini bizde de görebiliriz. Sokaęa ıkmanın denilir ama çıkılır; yasak konur ama yine de ıkıŖ önlenemez. Bu durumda iktidar belirli bir uzlaŖma yolu bulmak zorundadır. Karar bir türlüdür, uygulanması baŖka türlüdür.

Reel sosyalizmde planlar ve bu planların hayata geçmesiyle ortaya çıkan gerçeklik arasındaki açı biraz fazladır. Resmi söylem baŖka, gerçeklik baŖkadır. Her ülkede böyledir ama reel sosyalizmde aradaki aı özellikle 1970'li yıllardan baŖlayarak artar. Bu artıŖ sosyalizmi giderek daha fazla yıpratacaktır.

BaŖarılı olunabildiği oranda bu aının varlığı sorun oluŖturmaz. Nitekim Bulgaristan'da da tarım

Sosyalizmden kapitalizme geçişte konu büyürken...

Engin Erkiner tarafından yazıldı
Salı, 24 Mart 2020 02:03 -

ülkesinden sanayi ülkesine dönüşüm yıllarında bu açı yine vardır ama sorun değildir; sorunlar karmaşıklaşan toplumsal yapıda eski yöntemlerin uygulanmasının sürdürülmesiyle hızla artar.

Özellikle sosyalizmdeki işçiler ve fabrika üretimiyle ilgili ayrıntılı incelemeler (Bulgaristan ile ilgili bu bilgi vardır) Marx-Engels ve Lenin'de sosyalizm konusundaki önemli eksikliği de gösterir.

Marx ve Engels sosyalizmi yaşamadılar. Onlar kapitalist toplumdaki işçilerin sosyalizm şartlarında da özelliklerini koruyacaklarını düşündüler. Lenin bu anlayışı örneklerle daha ileriye götürür. Hatırlarsanız sosyalist üretimin işleyişinde Almanya posta idaresini örnek verir. Disiplinli ve dakik çalışan bir mekanizma... Sosyalizm ile kapitalizm arasındaki büyük fark, üretim araçlarında özel mülkiyetin olmamasıdır. Lenin özel mülkiyet kalkınca da mekanizmanın aynı disiplin ve verimle çalışacağını varsayar ama bu mümkün değildir. Her üretim örgütlenmesi kendi disiplinini ve insanını da üretir. Mesela Lenin'in övgüyle sözünü ettiği Taylorizm o yıllarda ABD'de yeni hayata geçmektedir; hızlı ve verimli bir üretim örgütlenmesidir. Taylorizm sadece bir üretim tekniği değildir, onun belirli bir insan tipi vardır. Bu tekniği alıp sosyalist insana uygulayamazsınız.

Gramsci bunu **Philosophie der Praxis** (Praksis Felsefesi) yazısında (Türkçesi var diye hatırlıyorum) ayrıntılı olarak inceler. Fordizm ve Taylorizmin işçilerin aile hayatını bile düzenlemesinden, cinsel yaşamlarını bile programlamasından söz eder.

Lenin'in değerlendirmesindeki eksikliği hata olarak görmüyorum. Sonraki yılların bilgisi ve tecrübesiyle o yılları değerlendirirseniz çok sayıda hata bulursunuz, ama bu doğru değildir. Hata olarak, o dönemin şartları içinde bile yapılmaması gerekenler hata olarak tanımlanmalıdır.

Bilgi ve tecrübe düzeyi bu kadar arttıktan sonra hala "Lenin böyle demiş"te takılıp kalmak, hata bile değil resmen körlüktür.

Sosyalizm, kapitalizmin sağladığı disiplin mekanizmasını bulamadı. Bulgaristan örneğinde okuduğum gibi büyük çaba harcadı, elinden geleni yaptı, başarısı sınırlı kaldı.

E.P. Thompson'un **İngiliz İşçi Sınıfının Oluşumu** kitabı fabrika disiplininin İngiltere'de zor

Sosyalizmden kapitalizme geçişte konu büyürken...

Engin Erkiner tarafından yazıldı
Salı, 24 Mart 2020 02:03 -

---

kullanılarak nasıl kurulduğunu anlatır. Türkçesi olan 980 sayfalık 2004 baskısı bu kitabı zamanında almış, okumaya başlamış ama bırakmışım. Gramsci'nin andığım yapıtında da belirttiği gibi, yeni hayat tarzları yeni disiplin ya da hayat disiplininin farklılaşması demektir ve daima belirgin zor kullanmayı içerirler. Göçebelerin yerleşikliğe ve tarımsal üretime geçişlerinde de benzeri olmuştur. Thompson -anlaşılan kitabın ileriki sayfalarında- fabrika disiplininin ancak aynı disiplinin toplumun genelinde kurulmasıyla mümkün olduğunu açıklıyormuş. Sosyalist ülkeler bunun yolunu bulamadılar. Üretimde kaytarmacılık ve disiplinsizlik bütün reel sosyalist ülkelerdeki ortak sorundur. İşsiz kalma korkusu da kalkınca –Bulgaristan örneğindeki gibi- iş çığırından çıkmaktadır. İşe geç gelip erken gitmek normal davranış tarzı olmuştur.

Buradan SSCB'ye geçelim... Bu geniş ülkede köylerdeki kolektifleştirme sonucu kentlere yaşanan büyük göç, fabrika üretimindeki disiplinin sağlanmasını daha da zor duruma getiriyor. Bulgaristan devrim sırasında küçük köylü ülkesiydi, Çarlık Rusya'sı ise yarı feodal ülke... Stalin dönemindeki zoru bu bağlamda değerlendirmek gerekir. Bulgaristan'da bu zor daha düşük düzeyde...

Bu arada referans verilen İngilizce bir kitaba kafam takıldı. Başlık **Magnetic Mountain** (Manyetik Dağ). Kırsal alanda büyük bir fabrikanın yapılmasını ve bu fabrikanın yerel nüfusu nasıl etkilediğini anlatıyor. Alt başlık daha aydınlatıcı:

Stalinism as a Civilization
(Uygarlık Olarak Stalinizm).

Fabrikanın amacı bir toprak bölgesini metal bölgesi yapmaktır. Kabaca 750 sayfa, oku ve öğren bakalım!

SSCB'deki büyük sanayileşme hamlesi, yaşanan sorunlar ne olursa olsun büyük heyecan yaratıyor ve her çeşit yanlış uygulama ve yetersizlik de bunun gölgesinde kalıyor.

Etnoloji mikro incelemeyi merkezine alır. Bu mikro düzey bir köy ya da büyük bir fabrika olabilir. Almandada da bu konuda önemli bir kitap var, o da 850 sayfa kadar ve daha okumaya başlayamadım: **Das Sowjetische Jahrhundert** (Sovyet Yüzyılı). Sovyet toplumunun arkeolojisi; günlük hayat, komunalka denilen ev tipi, kolektif hayat, tartışma mekanı olarak ortak paylaşılan mutfak...

Sosyalizmden kapitalizme geçişte konu büyürken...

Engin Erkiner tarafından yazıldı
Salı, 24 Mart 2020 02:03 -

Bulgaristan çok farklı... 1980'li yıllarda kendi evine sahip nüfusun yüzdesi oldukça fazla...

Tam bilemiyorum ama SSCB'deki uygulama Bulgaristan'dan daha ileriye gitmiş gibi geliyor bana...

Osmanlı İmparatorluğu Avrupa'nın hasta adamıydı, Çarlık Rusya'sı böyle değildi ama o da hasta adamın biraz iyileşmiş haliydi. Reel sosyalizm bu ülkeyi dünya çapında güç haline getirdi ve bu sıçrama Rusya halkının bilincinde bugün bile önemli yer tutuyor.

Önceki yazılarda ve **Küresel İç Savaş ve Türkiye** kitabında belirtmişim:

Rusya 500 yıllık tarihinde hep imparatorluk oldu, SSCB bunun özel halidir.

Bu cümle çok şeyi açıklamak için yeterli aslında...

Neyse yazıyı burada kesip sonuca geleyim, yoksa bitmeyecek...

Her durumda sosyalizmden kapitalizme geçişte Bulgaristan ve Romanya örneklerinin anlatımı, reel sosyalizmin toplumsal ya da politik-etnolojik tarihini de belirli oranda içerecek ve bunun için de büyük bilgi yığınına iyi ayıklamak gerekecek...